

Список літератури

1. Гаркуша Н. М. Міжнародна практика комплексного аналізу фінансового стану підприємства / Н. М. Гаркуша, Т. О. Сідорова, І. В. Руденко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць / ХДУХТ. – Х., 2010. – Вип 2 (12). – С. 18–25.
2. Лазарев А. Про досвід проведення аудиту фінансової звітності ОБСЄ, або впевнені кроки Рахункової палати України на шляху до Європейського аудиту / А. Лазарев, І. Чумакова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 8. – С. 39–49.
3. Пойда-Носик Н. Н. Управління вартістю і структурою капіталу підприємства як елемент фінансової безпеки / Н. Н. Пойда-Носик, Л. В. Петришинець // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 117–124.
4. Цыбульская Э. И. Диагностика финансового равновесия предприятия в условиях нестабильной бизнес-среды / Э. И. Цыбульская, Т. С. Гавриленко // Бизнес Информ. – 2010. – № 3. – С. 48–52.

Отримано 01.08.2013. ХДУХТ, Харків.

© І.В. Руденко, Нат.М. Гаркуша, 2013.

УДК 657.424

Л.О. Кирильєва, канд. екон. наук

Г.О. Корнієнко, студ.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Досліджено сутність фінансових інвестицій, їх класифікацію, порядок оцінки та відображення в обліку, розглянуто сучасну нормативну базу з обліку фінансових інвестицій та особливості обліку депозитних вкладів суб'єктів господарювання.

Исследованы сущность финансовых инвестиций, их классификация, порядок оценки и отражения в учёте, рассмотрены современная нормативная база по учёту финансовых инвестиций и особенности учёта депозитных вкладов субъектов хозяйствования.

The essence of financial investments, their classification the order of evaluation and recording were researched, current regulatory framework and deposits of economic entities accounting characteristics were considered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес інвестування є базовим елементом повсякденної господарської

діяльності суб'єктів ринку. Інвестиційна діяльність забезпечує підприємствам можливість виходу з фінансово-економічної кризи, є чинником структурних перетворень в економіці, технічного розвитку та зростання якісних показників господарювання. Саме поточні фінансові інвестиції дають можливість отримання прибутку у короткостроковий термін.

Перехід вітчизняних підприємств до складання фінансової звітності відповідно до МСФЗ вимагає більш детального розгляду питання фінансових інвестицій, а саме: вивчення міжнародного досвіду та вдосконалення власної методології щодо обліку фінансових інвестицій. Поширення операцій із фінансовими інвестиціями в діяльності підприємств зумовлюють необхідність детального вивчення теоретичних та практичних аспектів обліку фінансових інвестицій. Аналіз існуючих визначень поняття «фінансові інвестиції», виділення характерних видів інвестицій, побудова класифікації для підприємств, коректна оцінка поточних фінансових інвестицій на всіх етапах їх руху, удосконалення методики обліку інвестицій дозволять покращити інвестиційний клімат в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями обліку фінансових інвестицій займалися такі вітчизняні вчені: Я.В. Голубка, Ю.М. Коваленко, Т.В. Майорова, А.А. Пересада та інші, у працях яких подано теоретичну розробку та обґрунтовано комплекс науково-методичних положень з удосконалення обліку фінансових інвестицій, їх гармонізації з практикою та міжнародними стандартами. Також дану тему досліджували зарубіжні науковці, а саме: В.Ф. Палій, У. Шарп, Дж. Даннінг.

Мета та завдання статті. Метою статті є визначення теоретичних основ обліку фінансових інвестицій на сучасному етапі діяльності суб'єктів господарювання. Поставлена мета потребує вирішення таких завдань: дослідження підходів до трактування економічного змісту фінансових інвестицій та їх оцінки; аналіз сучасних класифікаційних груп даного об'єкта обліку; розгляд проблемних питань щодо обліку такого виду поточних фінансових інвестицій, як депозитний вклад.

Вклад основного матеріалу дослідження. Щодо визначення поняття «фінансові інвестиції» в економічній літературі немає єдиної думки. Ми вважаємо, що особливої уваги заслуговують варіанти трактування досліджуваного поняття, що наведені в таблиці.

Таблиця – Варіанти трактування поняття «фінансові інвестиції»

Автор / джерело	Сутність поняття «фінансові інвестиції»
Податковий кодекс України [3]	Господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів
Пересада А.А [14]	Вкладення грошей в різні фінансові інструменти (цінні папери, банківські депозити, валюту, коштовні метали і каміння)
Коваленко Ю.М. [12]	Капітал, що вкладається у фондові та грошові фінансові інструменти, статутні капітали юридичних осіб з метою отримання прибутку (доходу) і/або зростання вартості капіталу
Майорова Т.В. [13]	Вкладення коштів у фінансові інструменти, серед яких переважають цінні папери, з метою отримання доходу (прибутку) в майбутньому
Голубка Я.В. [8]	Вкладення матеріальних, грошових та інших активів з метою отримання прибутку чи інших вигод

Отже, фінансові інвестиції нерозривні від об'єкта вкладання коштів та передбачають збереження коштів і збільшення їх вартості, прибутку. Економічна сутність інвестицій виявляється в їх постійному русі, що складається з наступних перетворень: інвестиційні ресурси – вкладання інвестиційних ресурсів – прибуток від інвестиційної діяльності. Саме сукупність цих перетворень із практичної точки зору є сенсом інвестиційної діяльності.

Фінансові інвестиції – це активна форма використання вільного капіталу підприємства, яка має свої особливості (рис.) [7].

Метою організації обліку фінансових інвестицій є забезпечення об'єктивної оцінки, своєчасного реєстрування та повного відображення в облікових регістрах операцій, пов'язаних із фінансовими інвестиціями, можливістю узагальнення інформації про такі операції у звітності з метою забезпечення інформаційних потреб зацікавлених осіб, а також з порядком їх внутрішнього аудиту та аналізу з метою уможливлення зростання ефективності інвестиційної діяльності підприємства [9].

Рисунок – Особливості фінансових інвестицій

Існує декілька варіантів класифікації фінансових інвестицій. Із практичної точки зору найбільш розповсюдженою та прийнятною є класифікація, яку дає законодавство України. Згідно з Податковим кодексом України, розрізняють прями та портфельні фінансові інвестиції. Для цілей фінансової звітності фінансові інвестиції поділяють на довгострокові та поточні фінансові інвестиції.

Залежно від рівня впливу інвестора на інвестоване підприємство інвестиції, що мають довгостроковий характер, у цінні папери інших підприємств, в облігації, у статутний капітал інших підприємств тощо поділяють на інвестиції пов'язаним сторонам за методом участі в

капіталі, інші інвестиції пов'язаним сторонам та інвестиції непов'язаним сторонам [11].

Інвестиції нерозривно пов'язані з об'єктами інвестування. Об'єктами поточних фінансових інвестицій є:

- інструменти фінансового ринку: банківські депозити; короткострокові цінні папери та інші дохідні фінансові інструменти; товарні векселі, якщо вони використовуються як цінний папір грошового ринку;

- інвестиції терміном до одного року в капітал асоційованих, дочірніх підприємств та у спільну діяльність зі створенням юридичної особи, які планується утримувати не більше року, тобто планується через рік їх продати, або передати іншій юридичній особі шляхом реорганізації [15].

Важливим етапом організації обліку фінансових інвестицій є їх оцінка, яку здійснюють різними методами залежно від способу їх придбання, на дату балансу та вибуття. Фінансові інвестиції під час їх придбання оцінюються за первісною вартістю. Первісною оцінкою інвестицій для відображення у бухгалтерському обліку відповідно до П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» є їх собівартість. Якщо придбання фінансової інвестиції здійснюється шляхом обміну на цінні папери власної емісії або на інші активи, то собівартість такої інвестиції визначається за справедливою вартістю переданих активів.

Вартість інвестицій на дату складання балансу відрізняється від первісної їх оцінки, оскільки часто зазнає змін. Саме тому для забезпечення достовірності інформації, наведеної у фінансовій звітності, необхідно здійснювати оцінку фінансових інвестицій на дату балансу. Поточні фінансові інвестиції на дату балансу оцінюються наступними методами: за справедливою вартістю, за амортизованою собівартістю та за методом участі в капіталі.

Зменшення балансової вартості фінансових інвестицій відображається в бухгалтерському обліку лише на сумі, що не призводить до від'ємного значення вартості фінансових інвестицій. Фінансові інвестиції, що внаслідок зменшення їх балансової вартості досягають нульової вартості, відображаються в бухгалтерському обліку в складі фінансових інвестицій за нульовою вартістю.

Одна з найбільш ефективних форм поточних фінансових інвестицій – банківський депозит. Вклад (депозит) – це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в

іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [4].

У податковому обліку термін «депозит» має наступне визначення: депозит (вклад) – кошти, які даються фізичними чи юридичними особами в управління резиденту, визначеному фінансовою організацією згідно із законодавством України, або нерезиденту на строк або на вимогу та під процент на умовах видачі на першу вимогу або повернення зі спливом встановленого договором строку [1].

Усі депозити, згідно з Положенням № 516, поділяються на вклади (депозити) на вимогу та вклади (депозити) строкові. До першого виду депозитів можна віднести також грошові кошти, розміщені на поточному рахунку підприємства. Але в обліковій практиці юридичних осіб кошти, що розміщені на поточних рахунках, не відносять до депозитів, оскільки поточні рахунки відкривають для проведення розрахунків, а не з метою отримання прибутку від зберігання коштів у банку [10].

Депозитний сертифікат – цінний папір, що підтверджує суму вкладу, внесеного в банк, і права вкладника (власника сертифіката) на одержання зі спливом встановленого строку суми вкладу та відсотків, встановлених сертифікатом, у банку, який його видав [6].

Існують протиріччя щодо відображення суми депозиту на рахунках бухгалтерського обліку. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», до грошових коштів відносять готівку, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [2]. Отже, депозити до запитання слід було б відображати на рахунку 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті». Але згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291, рахунок 31 «Рахунки в банках» призначено для обліку наявності та руху грошових коштів, що знаходяться на рахунках в банку, які можуть бути використані для поточних операцій [1]. Як уже було відмічено, депозитні кошти не можна використовувати для проведення розрахунків за поточними операціями. З огляду на вищесказане можна зробити висновок, що найбільш правильним варіантом відображення в обліку депозитів до запитання є використання рахунку 351 «Еквіваленти грошових коштів».

Стосовно довгострокових депозитів слід відмітити, що вони відповідають критеріям фінансових інвестицій, які утримуються підприємством до їх погашення. Як було вже зазначено, такі фінансові

інвестиції відображаються на дату балансу за амортизованою собівартістю. Але характерною особливістю довгострокових депозитів є те, що на практиці їх не амортизують. Це пов'язано з тим, що під час відображення фінансової інвестиції за амортизованою собівартістю використовують метод ефективної ставки відсотка, яка передбачає нарахування амортизації дисконту або премії, а щодо депозитів ефективна ставка відсотка, як правило, дорівнює встановленій відсотковій ставці, що виплачується за депозит. У зв'язку з цим, суми дисконту або премії не виникають. Отже, довгострокові депозити рекомендується відображати в обліку за первісною вартістю та згідно з П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» переглядати її відносно можливого зменшення корисності на кожен дату балансу на основі аналізу очікуваних грошових потоків [5].

Порядок відображення в бухгалтерському обліку основної суми депозиту залежить від його виду. Депозити на вимогу слід відображати на субрахунку 351 «Еквіваленти грошових коштів», на цьому ж рахунку ведеться облік короткострокових депозитів.

Сума відсотків по депозиту вказується в договорі банківського вкладу, який складається в письмовій формі. Якщо договором не встановлено розмір відсоткової ставки, банк зобов'язаний сплатити її в розмірі облікової ставки НБУ [4]. Проценти на банківський вклад нараховуються з наступного дня після надходження вкладу в банк до дня, що передує його поверненню. Сплата відсотків може здійснюватися щомісячно, щоквартально або в кінці строку договору.

За депозитними сертифікатами відсотки сплачуються разом із основною сумою депозиту під час пред'явлення сертифіката.

Щодо визнання відсоткового доходу слід відмітити, що правила визнання даного доходу в Україні відрізняються від міжнародної практики. Згідно з МСБО 18 «Дохід» відсотки визнають із використанням ефективної ставки відсотка, але у вітчизняному обліку такий метод не застосовується до депозитних операцій. На практиці розповсюдженими є наступні підходи до визначення дати виникнення відсоткового доходу:

- відсотки відображають у обліку, виходячи з дати їх нарахування банком, яка вказується в банківських виписках тощо;
- відсотки відображають рівномірно (щомісячно, щоквартально) незалежно від дати нарахування банком.

Дохід від нарахування відсотків за короткостроковими депозитами відображають на рахунку 71 «Інший операційний дохід»: за дебетом субрахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» та

кредитом субрахунку 719 «Інші доходи від операційної діяльності» [10].

Висновки. Отже, фінансові інвестиції є рушійною силою структурних зрушень у господарстві, сприяють підвищенню якісних показників економічної діяльності та соціальних перетворень. Стан та зміни в структурі фінансових інвестицій, період їх утримання та можливість реалізації в будь-який момент впливає на організацію бухгалтерського обліку за економічними видами діяльності. Правильна оцінка поточних фінансових інвестицій на всіх етапах їх руху, вдосконалення методики обліку інвестицій дозволять покращити інвестиційний клімат в Україні.

Список літератури

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://buhgalter911.com/Res/NPSBO/NPSBO1.aspx>>.
3. Податковий кодекс України. – К.: ЦУЛ, 2013. – 512 с.
4. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами № 516 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>>.
6. Цивільний кодекс України. – К.: ЦУЛ, 2013. – 270 с.
7. Воробець Т. І. Необхідність фінансових інвестицій в умовах ринкової економіки / Т. І. Воробець // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – № 1 (6). – С. 39–43.
8. Голубка Я. В. Облік і аудит фінансових інвестицій : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04 / Я. В. Голубка. – Тернопіль : Тернопільський НЕУ, 2006. – 19 с.
9. Гордополова Н. В. Теорія і практика організації обліку фінансових інвестицій [Електронний ресурс] / Н. В. Гордополова, Н. М. Головай // Ефективна економіка. – 2011. – № 12. – Режим доступу : <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=828>>.
10. Карпова В. Гривневые депозиты юридических лиц: тонкости непростого учета / В. Карпова // Бухгалтерия. – 2012. – № 45. – С. 55–59.
11. Клим Н. М. Удосконалення класифікації фінансових інвестицій / Н. М. Клим // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.6. – С. 205–210.

12. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими інвестиціями : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / Ю. М. Коваленко. – Ірпінь, 2004. – 19 с.
13. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність / Т. В. Майорова. – К. : ЦУЛ, 2003. – 375 с.
14. Пересада А. А. Основы инвестиционной деятельности / А. А. Пересада. – К. : Либра, 1996. – 344 с.
15. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник / Г. І. Філіна. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 320 с.

Отримано 01.08.2013. ХДУХТ, Харків.
© Л.О. Кирильєва, Г.О. Корнієнко, 2013.

УДК 65.012.16

О.О. Горошанська, канд. екон. наук

Н.М. Гаркуша, канд. екон. наук

Т.О. Сідорова, канд. екон. наук

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Запропоновано кількісні та якісні параметри оцінки ділової активності підприємства у зовнішньому економічному середовищі. Систематизовано показники оцінки внутрішньої ділової активності підприємства.

Предложены количественные и качественные параметры оценки деловой активности предприятия во внешней экономической среде. Систематизированы показатели оценки внутренней деловой активности предприятия.

The quantitative and qualitative parameters of the evaluation of business enterprises in the external economic environment. Systematized internal evaluation indicators of business activity of the enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективний розподіл та належне використання ресурсів були й залишаються першочерговим завданням будь-якого підприємства. Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства є аналіз ділової активності, за допомогою якого можна об'єктивно визначити результативність фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та перспективи його розвитку. Від